

Політика консенсусу і спільного прийняття рішень

Участь незалежних і суверенних держав у процесі формування політики Альянсу та її втілення у життя потребує, аби уряди всіх держав - членів НАТО мали повну інформацію про політичний курс та наміри один одного і розуміли підґрунтя позиції кожного члена Альянсу. Це потребує проведення постійних політичних консультацій, по можливості на стадії вироблення спільної політики і до ухвалення відповідних рішень на національному рівні.

Систематичні політичні консультації в НАТО розпочались у вересні 1949 року, коли Північноатлантична рада вперше зібралась на своє засідання, невдовзі після того, як Північноатлантичний договір набув чинності. Відтоді цей процес змінювався та вдосконалювався з урахуванням нових обставин. Головним форумом для проведення консультацій залишається Рада, її засідання відбуваються з дотриманням мінімуму формальностей, а дискусії проводяться в атмосфері прямоти і відвертості. Головуючий на засіданнях Генеральний секретар НАТО відіграє чільну роль при проведенні обговорень, а також виступає головним представником і речником Ради у контактах з окремими урядами та громадськістю.

Регулярні консультації також відбуваються у рамках інших форумів, межі відповідальності яких визначаються Радою: Політичний комітет на вищому та інших рівнях, Група з питань координації політики, Регіональні експертні групи, Спеціальні робочі групи з політичних питань, Консультативна група з питань політики в атлантичному регіоні, а також інші спеціальні комітети, які відіграють безпосередню роль у сприянні політичним консультаціям між урядами держав НАТО. Як і Північноатлантична рада, вони спираються у своїй роботі на Міжнародний секретаріат, що працює під керівництвом Генерального секретаря, та Міжнародний військовий штаб, очолюваний директором і через нього уповноважений підтримувати діяльність Військового комітету.

Політичні консультації між членами Альянсу не обмежуються подіями, що відбуваються на території дії Північноатлантичного договору. Дедалі частіше події поза географічними межами НАТО мають вплив на країни Альянсу, а відтак стають предметом обговорення під час засідань Ради або підпорядкованих їй комітетів. Механізм проведення консультацій є легкодоступним і широко використовується членами Альянсу навіть за таких умов, коли НАТО як організація не бере безпосередньої участі в тих чи інших подіях. Через спільні консультації держави НАТО мають змогу заздалегідь виявити вірогідні сфери для скоординованих дій в інтересах безпеки і стабільності.

Консультацій потребують не лише політичні питання, їх використовують також у багатьох інших галузях. Цей процес відбувається безперервно як на формальному, так і неформальному рівнях, у найкоротші терміни та з мінімальними незручностями, адже приміщення, де працюють національні делегації, розташовані також у штаб-квартирі НАТО. Це дає змогу, в разі потреби, без зволікань проводити інтенсивну роботу з особливо важливих чи нагальних питань за участі представників усіх заінтересованих урядів.

Консультації, які проводяться в НАТО, можуть відбуватися в різних форматах. На початковому рівні - це простий обмін думками та інформацією. На іншому рівні консультації мають форму повідомлень урядів про рішення і заходи, які ухвалені й здійснені або мають бути ухвалені чи здійснені найближчим часом і які так чи інакше торкаються інтересів інших членів Альянсу. В інших випадках це може бути попередня інформація про майбутні дії або рішення, які плануються урядами. Таким чином, іншим урядам надається можливість їх схвалити або прокоментувати. **Консультації можуть також мати форму дискусій, спрямованих на досягнення консенсусу при ухваленні рішень щодо політичного курсу або заходів на його підтримку. І, нарешті, консультації дають можливість досягти взаємоприйнятних угод стосовно колективних рішень або дій Альянсу в цілому.**

Регулярні консультації проводяться також з країнами-партнерами у рамках Ради євроатлантичного партнерства (РЄАП); з Росією - головним чином під час засідань Постійної спільної ради (ПСР); НАТО - Росія; з Україною в рамках Комісії НАТО - Україна; з країнами - учасницями Середземноморського діалогу, через Середземноморську Групу співпраці. Під

час проведення консультацій на цих форумах застосовуються ті ж самі принципи, що віддавна лежать в основі процесу консультацій в межах самого Альянсу, а обговорення проходять у дусі відкритості та співпраці. Роль кожної з вищеназваних інституцій пояснюється в інших розділах. І, нарешті, існує можливість проведення консультацій між НАТО та будь-яким активним учасником програми "Партнерство заради миру", якщо ця країна відчуває пряму загрозу своїй територіальній цілісності, політичній незалежності та безпеці.

Процес ухвалення рішень в Альянсі базується на консенсусі і загальній згоді, що зберігає індивідуальний досвід та власну позицію кожної країни і, водночас надає в їх розпорядження такі механізми і процедури, котрі дозволяють вживати спільних, швидких і рішучих заходів, коли того вимагають обставини. Щоденний обмін інформацією і проведення консультацій дає змогу урядам, часто заздалегідь обізнаним з проблемами один одного, збиратися, в разі необхідності, на термінову зустріч для вироблення спільної політики. **Якщо виникають розбіжності, їх намагаються усунути спільними зусиллями, аби колективні дії спиралися на узгодженні рішення, які підтримують всі члени Альянсу.** Ухвалені в такий спосіб рішення віддзеркалюють спільну рішучість усіх держав НАТО виконувати їх у повному обсязі. Це забезпечує додаткову підтримку та довіру до складних політичних рішень, або таких, що пов'язані із конкуруючими вимогами щодо ресурсів.

Усі члени НАТО є повноправними учасниками процесу політичного співробітництва в межах Альянсу, і всі вони однаково зобов'язані виконувати умови Північноатлантичного договору, не в останню чергу - Статтю 5, яка є символом неподільності їхньої безпеки і згідно з якою напад на одну чи кілька держав НАТО вважається нападом на всі країни Альянсу.

Водночас процес розвитку Альянсу дав можливість проявляти достатню гнучкість і брати до уваги відмінності у вимогах та політиці різних держав, що складають НАТО. Ця гнучкість проявляється по-різному. В деяких випадках такі розбіжності мають переважно процедурний характер і їх можна подолати без особливих труднощів.

Наприклад, **Ісландія**, яка не має збройних сил, може надсилати цивільного представника для участі у засіданнях військових органів НАТО, якщо бажає. В інших випадках відмінності мають складнішу природу.

Франція, яка була серед засновників НАТО в 1949 році, залишається повноправним членом політичних структур Альянсу, але вийшла з інтегрованої військової структури в 1966 році.

Іспанія приєдналась до Альянсу у 1982 році, проте, відповідно до результатів національного референдуму 1986 року, також залишається поза межами інтегрованої військової структури НАТО. На саміті НАТО 1997 року в Мадриді Іспанія проголосила свою готовність брати повноправну участь у формуванні нової командної структури НАТО після прийняття відповідного рішення. У грудні 1997 року нова командна структура була узгоджена в цілому, зокрема було прийнято рішення щодо типу, кількості та розташування військових штабів. Наприкінці року міністри оборони та закордонних справ НАТО в своєму комюніке вітали заяву Іспанії щодо приєднання до нової військової структури та повноправної участі в роботі нової командної структури, яка була щойно затверджена.

Існують також відмінності між членами НАТО, які зумовлені географічним положенням, політичною чи військовою ситуацією або вимогами національних конституцій. Наприклад, участь **Норвегії та Данії** у військовій діяльності НАТО має відповідати вимогам їхніх національних законодавств, які забороняють розміщення на території цих держав ядерної зброї або іноземних військ у мирний час. В іншому контексті до військових заходів, які здійснюються на основі регіональних угод, можуть залучатися лише збройні сили відповідних держав регіону, або формування, які оснащені для виконання конкретних заходів. Це стосується, наприклад, військових частин з різних країн, що увійшли до складу мобільних сил командування ОЗС НАТО в Європі та до військово-морських сил постійного базування НАТО.